

METAFORY SÚVISIACE S PANDÉMIOU KORONAVÍRUSU V EKONOMICKEJ ŠPANIELČINE

METAPHORS RELATED TO THE CORONAVIRUS PANDEMIC IN SPANISH ECONOMIC LANGUAGE

ŽELMÍRA PAVLÍKOVÁ

Abstract

In contemporary linguistics, metaphor is understood not only as a language phenomenon, but also as a phenomenon of thinking and acting. It is not just a simple transfer of a name from one object to another, but a complex process of conceptualizing reality through experience and knowledge. It is based on the assumption that human thinking is essentially metaphorical, a fact which is adequately reflected in language. The paper investigates metaphors associated with the coronavirus crisis in economic Spanish. The study aims to analyze metaphors related to the coronavirus pandemic selected from the periodical *El País* and, throughout to semantic analysis, to classify them according to their meaning.

Keywords: metaphor, crisis, coronavirus, pandemic, professional language, economic language.

Abstrakt

Metafora sa v súčasnej lingvistiky chápe nielen ako fenomén jazyka, ale aj myslenia a konania. Nie je to iba jednoduchý prenos pomenovania jedného objektu na iný, ale zložitý proces konceptualizácie skutočnosti prostredníctvom skúseností a poznania. Príspevok skúma metafory súvisiacu s krízou koronavírusu v ekonomickej španielčine. Cieľom štúdie je analyzovať metafory vyselektované z periodika *El País*, ktoré sa začali používať v súvislosti s pandémiou koronavírusu a na základe sémantickej analýzy ich zaradiť do jednotlivých skupín podľa významu.

Kľúčové slová: metafora, kríza, koronavírus, pandémie, odborný jazyk, ekonomický jazyk.

Úvod

Počiatky opisu a výskumu klasickej metafory siahajú až do čias antiky. Len ťažko by sme hľadali súčasné práce z tejto oblasti, ktoré by sa neodvolávali na Aristotelovu *Poetiku*, kde Aristoteles ako jeden z prvých definoval metaforu a opísal spôsob prenosu pomenovania jedného objektu na iný na základe podobnosti alebo analógie. Tvorba metaforických výrazov je podľa Aristotela prejavom intelektuálnej schopnosti a talentu autora. Pomocou metafory sa pomenúvajú veci menami, ktoré im v skutočnosti neprináležia (Aristoteles, 1996). Preto bola metafora vnímaná ako odchýlka od normy a metaforický prenos ako jav, ktorý sa vymyká prísnej logike.

Na rozdiel od výskumov, ktoré vnímali metaforu predovšetkým ako básnickú ozdobu, či stylistickú figúru, súčasný pohľad na metaforu je obohatený o kognitívny aspekt. V 80. rokoch 20. storočia sa fenomén metafory dostáva do popredia záujmu americkej jazykovedy vďaka Lakoffovi a Johnsonovi v diele *Metaphors we live by* (1980), ktoré svojím originálnym pohľadom na metaforu ani po toľkých rokoch nestratilo na svojej aktuálnosti. Za prvoradá a východiskový princíp považujú autori teórie vedomie komplexnosti náhľadu na metafORIZÁCIU ako proces, pričom berú do úvahy nielen jazykové pozadie a výskumy v rámci jazykovedy a literárnej vedy, ale predovšetkým poznatky vedeckej psychológie či jazykové a filozofické aspekty.

Pavelka v *Anatómii metafory* (1982) definuje metaforu ako „slovné spojenie, ktoré má sémanticko-gramatický kontext a zároveň obsahuje najmenej jedno slovo s iným ako základným lexikálnym významom. Vznikajú tak metaforické formy, ktoré sa dajú hodnotiť zo syntaktického

hľadiska ako elementárne, teda nie, ktoré sú tvorené len časťou syntaktickej vetnej konštrukcie odlúčenej od predikátu, a tie, ktorých konštrukčnou osou je sloveso, sú teda vetné“ (Pavelka, 1982, s. 28). Okrem syntaktických štruktúr je pre autora dôležitý pragmatický kontext ako kľúč metaforického významu. Uvádza, že práve na pozadí pragmatického kontextu prostredníctvom konotačných zložiek významu, možno chápať metaforický význam ako proces konceptualizácie. Na rozdiel od Pavelku *Slovník literárnovedných termínov* (1987) radí metaforu medzi nepriame (obrazné) pomenovania zvané trópy. Definícia metafory sa prenáša z javu na jav na základe ich vzájomnej podobnosti. „*Metafora sa snaží vymaňovať veci z konvenčných vzťahov odvšedňovať a ozvlášťňovať skutočnosť, objavovať jej neznáme stránky a nepoznaný zmysel. Má nielen obraznú (poetickú) funkciu, ale i poznávaciu (noetickú) funkciu“* (Findra, Gombala, Plintovič, 1987, s. 206).

Záujem o metaforu sa ešte zvýšil koncom 20. storočia kedy bol prijatý názor, že metafora okrem fixácie na podobnosť, vytvára rovnako aj videnie sveta – jeho obraz. Metafora umožňuje získať z predmetu jeho príznaky a obrátiť svet predmetov na svet zmyslov a významov. Tvorba metafory je pritom úzko spojená s mnohými ďalšími procesmi, z ktorých možno spomenúť rozvoj synonymických prostriedkov v komunikácii, vytváranie nových významov a ich odtieňov, či rozvoj emocionálnej a expresívnej lexiky. Podstatou metafory je dnes chápanie a prežívanie jedného druhu veci z hľadiska veci inej. Všeobecne ju však prijímame skôr ako proces ľudského myslenia a keď hovoríme o metafore, máme na mysli metaforický pojem.

Odborný jazyk

Odborný jazyk, vedecký jazyk, technický jazyk, špecifický jazyk sú len niektoré z pomenovaní jazyka, ktoré používajú rôzni odborníci v rôznych sférach. Môžeme hovoriť o jazyku právnickom, administratívnom, ekonomickom, novinárskom, vojenskom, informatickom, lekárskom, atď. Podľa Spišiakovej (2018, s. 42) vďaka novým formám komunikácie, ako je internet, sociálne siete a televízia, k nám prichádzajú informácie v rekordne krátkom čase. „*Toto tempo rozvoja sa odráža v jazyku tak, že sa stierajú rozdiely medzi jednotlivými štýlmi. Napr. do hovorového jazyka prenikajú prvky a lexémy jazyka odborného (balanza – bilancia, crédito – kredit/úver, bolsa – burza, banca – bankovníctvo, bono – dlhopis, déficit – deficit, rentabilidad – návratnosť, acreedor – veriteľ, finiquito – vyrovnanie, estafa – podvod a pod.)¹ alebo naopak do odborného jazyka sa dostávajú formy a prvky hovorového a literárneho štýlu (metafory, frazeológia)“* (Spišiaková, 2018, s. 42).

Odborný jazyk je charakteristický tým, že používa špeciálne jazykové prostriedky. Moreno Fernández (1999, s. 5) charakterizuje odbornú španielčinu ako jazyk, ktorý používa gramatiku bežného jazyka s určitými formulkami alebo konštrukciami. Napr. v právnickom jazyku sa objavujú špecifické formy oslovenia (*señoría, letrado*)², ale aj špecifické slovesné tvary (budúci konjunktív, činné prídavné-gerundium) a tiež sa často stretávame so špecifickou slovotvorbou. Odborný jazyk, ktorý využíva tak všeobecný jazykový základ spisovného jazyka (slovnú zásobu a gramatiku), ako aj odbornú terminológiu, tvorí najmenej tri štvrtiny všetkej písanej a tlačenej produkcie toho-ktorého spisovného jazyka. „*Kým spisovný jazyk je určený všetkým jeho používateľom, pre odborný jazyk je príznačné, že na jeho porozumenie je potrebný určitý stupeň odborného vzdelania alebo aspoň všeobecný rozhľad v danom odbore, pretože termíny ako pomenovania pojmu spravidla svoj význam len naznačujú“* (Poštolková, Roudný, Tejnor, 1983, s. 11) Ich presný význam pozná len odborník, najmä pri menej zvyčajných výrazoch.

Podľa Slančovej (1996) je odborný jazyk štýl komunikácie vedeckých, odborných a pracovných poznatkov. Je to súhrn všetkých jazykových prostriedkov, ktoré sa používajú v určitom odbore na dorozumievanie medzi odborníkmi, ktorí pracujú v tomto odbore a zároveň

¹ Príklady z Gómez-Pablos, 2016

² Nepreložiteľné, ide o oslovenie sudcov v Španielsku

je to súhrn jazykových prostriedkov, ktoré sú viazané na určitú oblasť ľudskej činnosti, sú charakteristické pre určitý špecifický štýl a odlišujú sa od iných štýlov. Pod pojmom odborný jazyk teda chápeme systém jazykových prostriedkov, ktorý umožňuje komunikačný proces v rámci skupiny príslušníkov určitého vedného odboru, a ktorý sa od bežného jazyka v určitých aspektoch odlišuje. Je teda zrejmé, že špecifický účel odborného jazyka má za následok aj určité charakteristické črty. Seresová (2017, s. 47) dodáva, že väčšina lingvistov, ktorí sa fenoménom odborného jazyka zaoberajú, identifikujú tie isté základné vlastnosti. „*Avšak treba brať na vedomie, že neexistuje jeden jediný ucelený systém odborného jazyka, je ich viacero, čo súvisí s konkrétnymi oblasťami vedy. Rozoznávame teda napr. odborný jazyk prírodných vied (fyziky, chémie...), odborný jazyk ekonomický a pod.*“ (Seresová, 2017, s. 47).

Ekonomický jazyk

Ekonomika je sociálna veda empirickej a špekulatívnej povahy založená na interdisciplinárnych znalostiach a má svoju osobitosť v každodennom živote ľudí. Definícia tejto disciplíny je kontroverzná, pretože závisí od prístupu, podľa ktorého je analyzovaná. Santos López (2009, s. 123) uvádza, že z transakčného hľadiska a z pohľadu obchodu je ekonomika štúdiom takých činností, ktoré zahŕňajú výrobu a výmenu medzi ľuďmi. Z politického hľadiska táto veda analyzuje globálne pohyby – trendy v cenách, výrobe a zamestnanosti – tak, aby vlády mohli vykonávať hospodárske politiky. A nakoniec z finančného hľadiska ide o štúdium peňazí, úrokových mier, kapitálu a bohatstva.

Cabré (1993, s. 107 – 108) ju v skutočnosti považuje za voľne štruktúrovanú vedu, pretože umožňuje veľmi odlišné organizácie prejavu v závislosti od vybranej perspektívy, čo sťažuje jej kategorizáciu. Je to pomerne nehomogénna disciplína, takže ju musíme rozdeliť do dvoch skupín:

1. teoretická, vysoko formálna a technická;
2. aplikovaná, ktorá by sa nachádzala medzi odborným, vysoko vedeckým a hovorovým jazykom.

Pokiaľ ide o formovanie neologizmov v španielskom ekonomickom jazyku, je potrebné zdôrazniť, že je bežné využívanie *predpôn* a *prípon*. Medzi najčastejšie prípony radíme: *anti-*, *auto-*, *macro-*, *multi-*, *intra-*, *para-*, *re-*, *sub-*, *trans-*, *euro-* (*fiscalía anticorrupción* – protikorupčné stíhanie, *leyes antimonopolio* – protimonopolné zákony, *negocios multimedia* – multimedialný obchod, *renegociación* – opätovné vyjednávanie, *índices macroeconómicos* – makroekonomické indexy, *subsectores agrícolas* – poľnohospodárske subsektory). Najviac využívané prípony sú: *-ismo*, *-izar*, *-ista* (*secretismo* – utajenie, *optimizar* – optimalizovať, *bajista* – klesajúci). Zložené slovné spojenia sa tvoria podľa troch postupov: *disjunkcia*, *kontrapozícia* a *synapsa*. Z disjunkcií môžeme spomenúť:

- a) podstatné meno + prídavné meno: *coste fijo* – fixné náklady, *materia prima* – primárna surovina, *rentabilidad financiera* – finančná návratnosť;
- b) prídavné meno + podstatné meno: *alta dirección* – vysoký manažment, *pequeña empresa* – malý podnik, *grandes almacenes* – obchodný dom;
- c) podstatné meno + podstatné meno: *hora hombre* – osobohodina;
- d) sloveso + sloveso: *dejar hacer* – nechať robiť.

Kontrapozíciou vznikli nasledovné konštrukcie: *compra-venta* – nákup a predaj, *mercado prueba* – testovací trh, *conciente beneficio* – vedomý zisk. Medzi slovné spojenia vytvorené synapsiou patria: *coste del capital* – kapitálové náklady, *producciones por encargo* – výroba na zákazku, *impuestos sobre el beneficio* – dane zo zisku.

Ďalším rozšíreným javom v ekonomickom jazyku je používanie skratiek, ktoré môžu označovať inštitúcie alebo sociálno-ekonomické skutočnosti, ako napríklad *BCE* (*Banco Central Europeo* – Európska centrálna banka), *pyme* (*pequeña y mediana empresa* – malé a stredné podniky), *SA* (*Sociedad Anónima* – akciová spoločnosť), *ONG* (*Organización No Gubernamental* – mimovládna nezisková organizácia), *TIR* (*Tasa Interna de Rentabilidad* – vnútorná miera návratnosti) atď.

Pokiaľ ide o používanie prebratých slov, je veľmi dôležité spomenúť anglicizmy, pretože v súčasnosti je používanie výrazov anglosaského pôvodu veľmi rozšírené a existuje len málo vedeckých pokrokov alebo inovácií, ktoré nie sú označené po anglicky, napr. *broker, consulting, dealer, lobby, mailing, manager, rating*.

V ekonomickom jazyku je možné poukázať na dôležitú lexiku, ktorá ho charakterizuje. Preto sa odborný ekonomický jazyk vyučuje na mnohých ekonomických fakultách a univerzitách. Podľa Spišiakovej a Kittovej (2020) až 95% zamestnávateľov na Slovensku vyžaduje znalosť odborného anglického jazyka. Tá istá štúdia (Spišiaková, Kittová, 2020) potvrdila, že „*absolventi ekonomických odborov by mali ovládať odbornú terminológiu, a to hlavne z oblasti podnikania, financií, bankovníctva, účtovníctva, daní, obchodu, marketingu, kontroľingu a medzinárodného obchodu*“ (Spišiaková, Kittová, 2020, s. 36).

Metafora je rovnako jedným z dôležitých zdrojov lexikálnej tvorby v ekonomickom jazyku. Môžeme konštatovať, že ekonomický jazyk tvorí texty humanitárneho a technického charakteru, ktoré sa často vo formálnych aspektoch približujú hovorovej forme. Jeho prezentácia a formát je na jednej strane vlastná odbornému jazyku, zvlášť keď hovoríme o jazyku ekonomickej teórie a na druhej strane, sa obchodný a finančný jazyk približuje bežnému hovorovému štýlu (je dvojzmyselný, ironický, metaforický atď.)

Predmet, ciele a metódy štúdia

Súčasná núdzová situácia spôsobená vírusom covid-19 uzavrela veľkú časť svetovej populácie doma a priťahuje pozornosť médií. Tieto médiá sú základným zdrojom informácií pre občanov, a preto spôsob, akým sa šíria informácie o pandémie môže ovplyvniť interpretáciu aktuálnych mimoriadnych udalostí verejnosťou. Napriek tomu, že čelíme výnimočnému scenáru, pretože všeobecný lockdown obyvateľstva nie je bežný, svet zažil v posledných desaťročiach niekoľko veľkých kríz. Všetky s hospodárskymi a finančnými dôsledkami, ktoré boli predmetom štúdia v rôznych odboroch. Bolo vypracovaných niekoľko analýz o opakovanom použití metafory v ekonomickom jazyku, a najmä o jej použití počas poslednej finančnej krízy, ktorá otriasla finančným systémom v Európe v roku 2008. V prípade situácie okolo covid-19 však čelíme kríze, ktorá bude mať podľa odborníkov, aj napriek tomu, že pochádza z oblasti verejného zdravia, katastrofické následky na ekonomiku.

Cieľom príspevku je nájsť všetky metaforické konštrukcie súvisiace s pandemiou koronavírusu v sekcii *Economía* v denníku *El País* v období od 4. do 10. januára 2021. Vyselektované metafory sme analyzovali z formálneho aj sémantického hľadiska. Materiál na analýzu tvoril korpus 180 konštrukcií. Do analyzovaného korpusu sme zahrnuli len tie metafory, ktoré sa v našom korpuse objavovali najčastejšie. Následne sme jednotlivé metafory podľa ich významu kategorizovali do piatich sémantických skupín: 1. zdravie, choroby, medicína, časti tela, 2. vojna, zbrane, konflikt, 3. cesta, pohyb, 4. meteorológia a prírodné javy, 5. mechanika, autá, údržba. Pri niektorých pomenovaniach sme považovali za vhodné napísať aj doslovný preklad, pretože ekvivalent v slovenčine nebol metaforický. Na dosiahnutie stanoveného cieľa sme používali metódy selekcie a rešerše na vyhľadávanie metafor a vypracovanie korpusu. Metódou sémantickej analýzy sme definovali metafory v kontexte a kategorizovali do vyššie spomínaných skupín. Štatistickou metódou sme vyhodnotili počet použitých typov metafor.

Stručná charakteristika denníka *El País*

El País je španielsky denník, ktorý patrí k najčítanejším a zároveň najpredávanejším novinám v Španielsku. Bol založený v Madride v roku 1976, rok po smrti diktátora Francisca Franca. Prvé myšlienky spojené s jeho vznikom sa objavili začiatkom 70. rokov medzi členmi skupiny akcionárov PRISA, ktorá je zároveň spoločnosťou, ktorá vlastní rôzne médiá, medzi inými aj *El País*. Prvé číslo denníka vyšlo 4. mája 1976. Zakladateľmi boli Jesús de Polanco a Juan Luis Cebrián. Periodikum takmer okamžite spôsobila malú revolúciu v španielskom

novinárstve a stalo sa z neho prvé periodikum s jasným proeurópskym a demokratickým hlasom. Ostatné, dlhšie existujúce noviny sa ešte stále prikláňali ku frankizmu.

V roku 1981 sa denník priamo zúčastnil manifestácie za demokraciu a podporil protestujúcich mimoriadnym nočným vydaním *El País con la Constitución*, čo by sa dalo voľne preložiť ako *El País za ústavu*. Jasne tak vyslovil svoj názor a vyzval ľudí, aby vyšli do ulíc. V 80. rokoch sa postupne stal lídrom španielskej dennej tlače.

V polovici 90. rokov bol druhým periodikom v Španielsku, ktoré ponúklo i elektronické vydanie na internete. Tvorcovia *El País*, na čele s riaditeľom Jesúsom Ceberiom charakterizujú svoj denník ako noviny s proeurópskou tendenciou a sociálno-demokratickou ideológiou. Spolupracujú s inými, podobne orientovanými európskymi periodikami ako *La Repubblica* (Taliansko), *Le Monde* (Francúzsko) a *International Herald Tribune*. Aj keď v posledných rokoch v Španielsku vznikli viaceré úspešné tituly dennej tlače (*El Mundo*, *La Razón*), *El País* sa stále nachádza medzi najpredávanejšími španielskymi médiami.

Okrem novín redakcia denníka *El País* vydáva aj rôzne iné časopisy a noviny: *El País Semanal* (vychádza v nedeľu a obsahuje články, fotky a obrázky spojené s reflexiou a voľným časom), *S Moda* (týždenník venovaný móde), *Icon* (mesačník, ktorého obsah je venovaný umeniu, životnému štýlu a populárnym osobám z tejto oblasti), *Guía del Ocio* (týždenník, ponúka nápady ako tráviť voľný čas a program kultúrnych podujatí), *Domíngoo* (týždenník, ponúka širokú analýzu aktuálnych tém, reportáže a rozhovory), *Negocios* (týždenník, obsahuje ekonomické články), *Babelia* (týždenník, venuje sa literárnemu umeniu), *Revista Sábado* (týždenník, rozpráva o slávnych a mocných ľuďoch), *El Viajero* (týždenník, opisuje rôzne turistické destinácie), *Propiedades* (týždenník, je venovaný trhu s nehnuteľnosťami), *Motor* (mesačník zo sveta automobilov), *The New York Times* (štvrtková príloha, vychádza v spolupráci s americkým denníkom), *Buena Vida* (venuje sa ekológii, zdravému životnému štýlu a relaxu), *Quadern* (príloha *El País Cataluña* a *Levante* v katalánčine).

Analýza korpusu

V analyzovaných materiáloch sme našli 180 metaforických výrazov, ktoré súviseli s krízou vyvolanou koronavírusom. Analýza zahŕňa kľúčové slová, ktorými sú ekonomika, kríza, pandémia, vírus, koronavírus, covid-19. Sémantickou analýzou sme metaforické pomenovania z konkrétnych textov rozdelili do skupín. Čo sa týka vyrešeršovaných metaforických výrazov, v článku uvádzame len tie, ktoré sa v našom korpuse objavovali najčastejšie.

Zdravie, choroby, medicína, časti tela

Covid-19 sa javí ako vírus, ktorý postihuje ekonomiku. Ekonomika je chorý pacient, ktorý potrebuje liečbu. V jednotlivých článkoch možno v texte pozorovať paralelu medzi zhoršením krízy a šírením vírusu po celom svete. Podľa španielskej ekonomickej tlače je svetová ekonomika infikovaná vírusom, ktorý sa rýchlo šíri a spôsobuje škody na všetkých jeho orgánoch. Vlády jednotlivých krajín sa obracajú na zdravotníctvo, aby zachránili životy svojich občanov. Našli sme nasledovné príklady: *la economía tose por el coronavirus* (ekonomia kašle kvôli koronavírusu), *el turismo y comercio desangran* (cestovný ruch a obchod krvácajú), *la actividad económica recupera su pulso* (ekonomická činnosť znova získava pulz), *el contagio económico del coronavirus* (ekonomická nákaza koronavírusu), *las empresas necesitan la respiración asistida* (spoločnosti potrebujú asistované dýchanie), *la muerte política* (politická smrť), *un mundo fracturado* (zlomený svet), *la epidemia laboral* (pracovná epidémia), *las estadísticas sangrantes* (alarmujúce/krvácajúce štatistiky), *la crisis mal cicatrizada* (zle zahojená kríza), *la salida dolorosa* (bolestivý odchod), *dar síntomas de debilidad* (prejaviť známky slabosti), *la economía local aún muestra la buena salud* (domáca ekonomika sa ešte ukazuje v dobrom zdraví), *el mundo se encuentra al borde del colapso* (svet sa nachádza na pokraji zrútenia), *la recuperación económica* (obnovenie/vyliečenie hospodárstva), *el shock de la pandemia* (šok z pandémie), *la operación de fusión* (operácia zlúčenia), *convivir con el virus* (žiť/spolunažovať

s vírusom), *el mercado contiene la respiración* (trh zadržáva dych), *la caída más dolorosa* (najbolestivejší pád), *la agravación del estado* (zhoršenie stavu), *las heridas de una crisis* (rany krízy), *la salud financiera/económica* (finančné/ekonomické zdravie), *un comportamiento maniaco depresivo* (maniodepresívne správanie), *las inyecciones del dinero europeo* (injekcie európskych peňazí), *los sectores económicos registran un colapso* (hospodárske odvetvia zaznamenávajú kolaps), *un golpe mortal* (smrteľná rana), *Europa está de baja* (Európa je chorá/je na PN), *el infarto cerebral ha dejado al sistema europeo mutilado* (infarkt spôsobil zmrzačenie európskeho systému), *dar síntomas de agotamiento* (prejavovať príznaky vyčerpania), *el virus afecta la economía* (vírus škodí ekonomike), *la enfermedad social* (sociálna/spoločenská choroba), *curar/sanar la economía* (uzdraviť ekonomiku), *la economía está enferma/debilitada* (ekonomika je chorá/oslabená), *ignorar la fiebre de 39 grados del estado* (ignorovať 39 stupňovú horúčku štátu), *tomarle el pulso a la crisis* (zmerať kríze tep/pulz), *una economía sana es más resistente* (zdravé hospodárstvo je odolnejšie), *rejuvenecer a la economía* (oživiť/omladiť ekonomiku), *el cuerpo económico débil* (slabé telo ekonomiky), *el país infectado* (infikovaná krajina), *la economía mundial tiene problemas de salud* (svetová ekonomika má zdravotné problémy), *la enfermedad financiera* (finančná choroba), *una verdadera neumonía de la economía mundial* (skutočný zápal pľúc svetového hospodárstva), *el país estornuda* (krajina kýcha), *a la economía le ha dado un resfriado* (ekonomika prechladla), *larga resaca económica* (dlhá ekonomická „opica“/nečinnosť), *un crecimiento anémico* (anemický rast), *las cifras de muertos hablan por sí solas* (čísla mŕtvych hovoria samé za seba), *un coma económico* (ekonomická kóma), *el tiempo muerto* (stratený/mŕtvy čas), *sufrir la crisis en su propia carne* (zažiť/trpieť krízu na vlastnom tele), *trabajar codo con codo* (pracovať vedľa seba/bok po boku), *la salud del país está “en juego”* (zdravie krajiny je „v hre/v stávke“), *la pandemia mata* (pandémia zabíja), *inyectar el capital* (naočkovať kapitál), *el corazón financiero* (finančné srdce), *el termómetro económico* (ekonomický teplomer), *la fractura del mercado laboral* (zlomenina trhu práce), *la emergencia mundial* (svetová pohotovosť), *una economía humana* (ľudská ekonomika), *oxigenar la economía* (okysličovať ekonomiku), *la crisis contagió a Europa* (kríza nakazila Európu), *la cara oculta de la pandemia* (skrytá tvár pandémie), *ver la crisis de cara* (vidieť krízu tvárou v tvár), *los mercados financieros se paralizaron* (svetové trhy sa paralyzovali), *el mercado se estremeció* (trh sa otriasol), *la economía se encuentra en estado de coma* (ekonomika je v kóme), *un ajuste doloroso para la economía mundial* (bolestivé nariadenie pre svetovú ekonomiku), *el padecimiento económico* (ekonomické utrpenie), *la economía sobrevivirá* (ekonomika prežije).

Vojna, zbrane, konflikt

Svet čelí verejnemu nepriateľovi, pred ktorým má chrániť život ekonomiky. Ekonomické správy v Španielsku prezentujú súčasnú mimoriadnu situáciu spôsobenú rýchlym šírením pandémie covid-19 ako vojnu, ktorej hlavným bojiskom je ekonomika. Súčasná kríza sa pri mnohých príležitostiach porovnáva so španielskou občianskou vojnou alebo druhou svetovou vojnou. Napríklad: *la guerra contra el virus* (vojna proti vírusu), *la batalla europea* (európska bitka), *la ola de violencia* (vlna násilia), *el enfrentamiento comercial* (obchodná konfrontácia/konflikt), *luchar contra el coronavirus en todo el mundo* (bojovať proti koronavírusu na celom svete), *el mundo se enfrenta a un nuevo fantasma* (svet čelí novému prízraku), *la destrucción del empleo* (zničenie pracovných miest), *el coronavirus ha golpeado a todas las provincias españolas* (koronavírus zasiahol/udrel vo všetkých španielskych provinciách), *más munición ante la crisis* (viac munície proti kríze), *una guerra económica* (ekonomická vojna), *la crisis/el virus amenaza* (kríza/vírus ohrozuje), *afrentar la gran batalla* (čeliť veľkej bitke), *jugarse la vida* (riskovať život/zahrávať sa so životom), *dar un golpe duro* (zasadiť tvrdý úder), *soportar el golpe* (vydržať/znášať úder), *atacar el problema* (zaútočiť na problém), *las empresas golpeadas por la crisis* (spoločnosti zasiahnuté/zbité krízou), *los trabajadores de primera línea* (pracovníci v prvej línii), *estrangular la economía europea*

(uškrtiť európsku ekonomiku), *caer en la trampa* (padnúť do pasce), *arremeter contra la crisis* (pustiť sa do boja s krízou), *la pandemia ha supuesto una hecatombe solo comparable a una guerra mundial* (pandémia spôsobila krvavý kúpeľ porovnateľný so svetovou vojnou), *la industria ha sufrido el mayor golpe desde la Segunda Guerra Mundial* (priemysel utrpel najväčší úder od druhej svetovej vojny), *las guerras fiscales* (daňové vojny), *caer como moscas* (padať ako muchy/zomierať vo veľkom počte), *ahogar las empresas* (potopiť/zničiť podniky), *en primera línea en la lucha contra covid-19* (v prvej línii v boji s covidom), *enfrentarse a la crisis* (čeliť/postaviť sa tvárou tvár kríze), *poner de rodillas a las empresas* (položiť spoločnosti na kolená), *la crisis como un arma de destrucción* (kríza ako ničivá zbraň), *la lucha contra la pandemia* (boj proti pandémie), *resistir con fortaleza* (úspešne odolávať), *combatir contra las medidas* (bojovať proti opatreniam), *para luchar contra el enemigo se necesitan las armas* (v boji s nepriateľom sú potrebné zbrane), *la economía de guerra* (vojnové hospodárstvo), *condenan a la Unión Europea* (odsudzujú Európsku úniu).

Cesta a pohyb

Dráha alebo cesta majú vždy počiatok a cieľ. Jednotlivé vlády aj napriek neúspechom pracujú na tom, aby dostali situáciu pod kontrolu a dostali ekonomiku späť do starých koľají. Metafora vozidla premieňa štáty a ekonomiky na dopravné prostriedky. Predstava uzatvárateľnej nádoby umožňuje vstúpiť a vystúpiť z recesie a otvoriť alebo uzavrieť ekonomiku. Do tejto skupiny zaraďujeme aj metafory, ktoré vychádzajú z priestorovej orientácie fyzickej konštitúcie ľudského tela, čo naznačuje smerovanie hore/dole, zvnútra/zvonku, spredu/zozadu atď. Z nášho korpusu uvádzame nasledovné príklady: *la crisis se traslada a Europa* (kríza sa presúva do Európy), *preparar camino para la crisis* (pripraviť cestu kríze), *la crisis no da marcha atrás* (kríza nezarádí späť), *la caída de los precios* (pokles/pád cien), *poner en marcha* (dať do pohybu), *alejarse de la crisis* (dostať sa z krízy/vzdialiť sa kríze), *España se sitúa en el vagón de la cola de la inversión* (Španielsko s nachádza na chvoste investícií), *el precio aún sube con fuerza* (cena stále silno/prudko stúpa), *los precios crecieron* (ceny rástli), *el banco entró en la crisis* (banka vstúpila do krízy), *la solución no está al lado de la esquina* (riešenie nie je za rohom), *salir de las cifras negativas* (dostať sa zo záporných čísel), *subir el déficit* (zvýšiť deficit), *los movimientos de gigantes tecnológicos* (pochyby technologických gigantov), *el rumbo de la economía española* (smerovanie španielskej ekonomiky), *la economía va por el mal camino* (ekonomika je na nesprávnej ceste), *la pandemia recorre todo el mundo* (pandémia prechádza celým svetom), *el rumbo de fracaso* (cesta k neúspechu), *España volverá a entrar en recesión* (Španielsko opäť vstúpi do recesie), *remar en la misma dirección* (veslovať rovnakým smerom), *el desplome de la economía* (zrútenie ekonomiky), *la caída libre* (voľný pád), *el déficit se elevará* (deficit stúpne), *la deuda pública escalará* (verejný dlh stúpne), *las empresas están cogiendo un camino peligroso* (podniky idú nebezpečnou cestou), *dejar caer la economía* (nechať padnúť ekonomiku), *caer en la pobreza* (padnúť do chudoby), *el creciente desequilibrio* (rastúca nerovnováha), *elevar los ingresos* (zvýšiť príjmy), *cuando la economía obtenga la luz verde* (keď ekonomika dostane zelenú), *la tercera ola sigue cogiendo velocidad en España* (tretia vlna nabera rýchlость/nabera na obrátkach v Španielsku), *la curva de contagios crecía* (krivka nákazy rástla), *seguir en números rojos* (byť stále v červených číslach).

Meteorológia a prírodné javy

Meteorológia zdôrazňuje prirodzenosť, nevyhnutnosť a niekedy aj náhlosť skutkov, a preto je prednostne spájaná s burzou a financiami. V našom skúmaní je tiež spájaná s krízou koronavírusu nasledovne: *ante el abismo económico* (pred hospodárskou priepasťou), *el clima de crisis* (atmosféra krízy), *la situación mundial bajo la tormenta* (svetová situácia pod búrkou/sprevádzaná búrkou), *el huracán financiero* (finančný hurikán), *la situación catastrófica* (katastrofická situácia), *la sequía de los mercados* (sucho na trhoch), *las turbulencias financieras del euro* (finančné otrasy/turbulencie eura), *el epicentro de la catástrofe* (epicentrum katastrofy),

la ola de contagios (vlny nákazy), *la tormenta en los mercados mundiales* (búrka na svetových trhoch), *después de un mes y medio tormentoso* (po búrlivom mesiaci a pol), *el tsunami que está provocando el coronavirus en la economía* (tsunami, ktoré spôsobuje koronavírus v ekonomike), *un verdadero cataclismo económico* (skutočná ekonomická pohroma/katastrofa), *un terreno fértil para el contagio económico* (úrodná pôda pre ekonomickú nákazu), *el hundimiento de la economía española* (zrútenie/potopenie španielskej ekonomiky), *el fuerte deterioro de la actividad económica* (prudký pokles/poškodenie hospodárskej činnosti), *España se acerca al nuevo precipicio* (Španielsko sa blíži k novej priepasti), *la lluvia de críticas/de mentiras* (množstvo/spíška kritiky/klamstiev), *la pandemia congela los precios* (pandémia zmrazuje ceny), *el desastre financiero* (finančná katastrofa), *derrumbar la estabilidad* (zbúrať stabilitu), *la pandemia está devastando las economías* (pandémia ničí/devastuje ekonomiky).

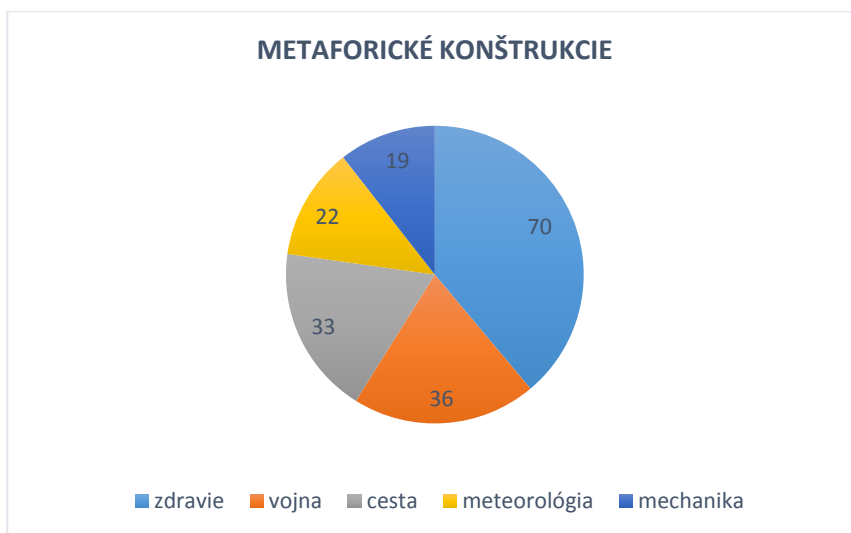
Mechanika, autá, údržba

Stroj sa skladá z rôznych mechanizmov, ktoré musia odborníci, vlády a finančné inštitúcie dokonale poznať, aby fungoval správne. Musia mať taktiež podobné nástroje na ich opravu. Ekonomiku považujeme za zložitý stroj s ozubenými kolieskami a silami pôsobiacimi opačnými smermi. Uvádžame nasledujúce príklady: *el coronavirus ha gripado el motor de la economía española* (koronavírus nakazil motor španielskej ekonomiky), *reactivar la economía española* (znova aktivovať/naštvorovať španielsku ekonomiku), *el engranaje económico* (ekonomický ozubený prevod), *el desmontaje del Estado* (demontáž štátu), *las herramientas económicas* (ekonomické nástroje), *acelerar el deterioro* (urýchliť/naštvorovať zhoršenie), *arrancar la crisis* (naštvorovať krízu), *activar el freno* (aktivovať brzdu/zabrzdiť), *la desaceleración económica* (spomalenie ekonomiky), *el frenazo del consumo económico* (spomalenie ekonomickej spotreby), *cerrar el grifo de la emisión* (zatvoriť emisný kohútik), *los países mundiales como los componentes de la crisis* (svetové krajiny ako súčasť/komponente krízy), *la cadena de paros* (reťaz nezamestnanosti), *frenar la caída* (zastaviť/zabrzdiť pád), *instalar el pánico* (nastoliť/nainštalovať paniku), *la reparación del sistema bancario* (oprava bankového systému), *el motor de la recuperación* (motor oživenia/zlepšenia), *subirse al carro de la digitalización* (nastúpiť do auta/naskočiť na vlak digitalizácie), *el motor del crecimiento mundial* (motor svetového rastu).

Záver

Súčasná hospodárska kríza pramení zo zdravotnej krízy spôsobenej vírusom, ktorý prinútil vlády vyhlásiť núdzový stav a zabrániť tak nákaze. Na rozdiel od finančnej krízy z roku 2008 a predchádzajúcich kríz, ju nespôsobil ľudský faktor svojimi špekuláciami, ale nekontrolovateľná sila prírody. Ako je vidieť, nie je núdza o kritiku opatrení prijatých na zníženie nákazy a že koniec koncov ide o politické rozhodnutia, ktoré majú vplyv na ekonomiku. Pravdepodobne v neskorších fázach vývoja krízy budú tieto kritiky a ideologické zámery jasnejšie alebo budú mať presnejšie smerovanie. Prehľad jednotlivých metafor skúmaných v našom korpuse môžeme vidieť na grafe č. 1.

Na záver môžeme konštatovať, že z celkového počtu 180 metaforických konštrukcií až 70 zaradujeme do kategórie zdravie, choroba, medicína, časti tela. Do tejto kategórie zároveň patrili metafory, ktoré sa v našom korpuse opakovali najviac. Najčastejšie používané slová v tejto kategórii boli: *shock/choque* – šok, *colapso* – kolaps, *inyección* – injekcia, *contagio* – nákaza, *virus* – vírus, *pandemia* – pandémia, *salud* – zdravie, *curar/sanar* – vyliečiť, *herida* – rana, *muerto* – mŕtvy, *enfermedad* – choroba, *enfermo* – chorý, *infectado* – nakazený atď. Aktuálna situácia spôsobená pandémiou koronavírusu bola tiež často v španielskych ekonomických textoch prirovnávaná k vojne, bitke, boju proti kríze alebo nepriateľovi. Španielska ekonomika evidentne utrpela ťažký úder a kvôli tomu trpí. Napriek neľahkej ekonomickej situácii v krajine, veľa článkov bolo venovaných práve jej záchrane a obnove.

Graf č. 1: Metaforické konštrukcie

Najčastejšie opakované slová v tejto kategórii boli: *guerra* – vojna, *batalla* – bitka, *destrucción* – zničenie, *golpe* – úder, *violencia* – násilie, *luchar/combatar* – bojovať, *enfrentarse* – čeliť, *atacar* – zaútočiť. Najmenej používané metafory v našom korpuse patrili do kategórií meteorológia, prírodné javy, mechanika, autá a údržba.

Literatúra

- ARISTOTELES. 1996. *Poetika*. Preložil Milan MRÁZ. Praha: Svoboda.
- CABRÉ, M. T. 1993. *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Editorial Antártida/Empúries, s. 107 – 108.
- FINDRA, J., GOMBALA, E., PLINTOVIČ, E. 1987. *Slovník literárnovedných termínov* (2. dopl. vyd.). Bratislava: SPN, s. 206.
- LAKOFF, G., JOHNSON, M. 2002. *Metafory, ktorými žijeme*. Preložil Mirek Čejka. Brno: Host (z anglického originálu *Metaphors We Live By* 1980).
- MORENO FERNÁNDEZ, F. 1999. *Lenguas de especialidad y variación lingüística*. In: *Lenguas para fines específicos (VI). Investigación y enseñanza*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, 1999, s. 3 – 14.
- PAVELKA, J. 1982. *Anatomie metafory*. Brno: Nakladatelství Blok, s. 28.
- POŠTOLKOVÁ, B., ROUDNÝ, M., TEJNOR, A. 1983. *O české terminologii*. Praha: Academia, 1983, s. 11.
- SANTOS LÓPEZ, J. 2009. *El lenguaje económico*. In: *Las lenguas de especialidad en español*. Roma: Carocci Editore, 2009, s. 123 – 130.
- SERESOVÁ, K. et al. 2017. *Komunikácia v akademickej sfére so zameraním na písomný prejav*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2017, s. 47.
- SLANČOVÁ, D. 1996. *Praktická štylistika*. Bratislava: Slovacontact. 180 s.
- SPIŠIAKOVÁ, M. 2018. *Súčasný španielsky ekonomický jazyk*. In: *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie*, roč. 7, č. 13, s. 42 – 54.

SPIŠIAKOVÁ, M., KITTOVÁ, Z. 2020. Labour Market Requirements for Foreign Language Education with a Focus on Spanish. Registrovaný: Web of Science. In: *Advanced Education*. Kyiv: National Technical University of Ukraine, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 2020, no. 14, s. 29 – 37. Dostupné na: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.196817>

Kontakt

Mgr. Želmíra Pavliková
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra romanistiky
Gondova 2, 814 99 Bratislava
Slovenská republika
Email: pavlikova150@uniba.sk